

Návod k vyšetřování

Test Pojmenování OBRÁZKŮ A jejich Vybavení (POBAV)

PÍSEMNÁ ZÁMĚRNÁ VERZE

doc. MUDr. Aleš Bartoš, Ph.D.

Jedná se o původní českou a krátce trvající zkoušku ke včasnému zachytu poruch psaného pojmenování a paměti. Cílem testování je zachytit možný kognitivní deficit při plnění více úkolů – psaného pojmenování vizuálních podnětů, zapamatování a vybavnost pojmenování. Tím se rychle prověří psané pojmenování, dlouhodobá sémantická a krátkodobá paměť.

Test se skládá ze dvou částí – pojmenování a vybavení obrázků. Nejdříve je úkolem vyšetřovaného napsat pod všech 20 obrázků jedním slovem jejich správná písemná pojmenování a zároveň si je zapamatovat. Proto se jedná o písemnou záměrnou verzi. Vzápětí bez distrakce si má vzpomenout a napsat zpaměti co nejrychleji co nejvíce písemných pojmenování obrázků v libovolném pořadí v časovém limitu jedné minuty. Jedná se o poměrně náročnou zkoušku. Proto nemá smysl ji provádět u osob s pokročilým deficitem (např. méně než 20 bodů v Krátkém testu mentálních funkcí (Mini-Mental State Examination, MMSE).

Zapísování písemných pojmenování obrázků je snadný způsob, jak zajistit pozornost napomáhající vstřípení (např. místo učení s vodítkem – kategoriální nápovědou, čímž se šetří čas). Výhoda je rovněž samostatné provádění vyšetřovanou osobou, takže se testující osoba dokonce může věnovat chvíli něčemu jinému. Jediný moment vyžadující větší soustředění je otočení přeloženého archu hned, jak vyšetřovaný dopíše poslední pojmenování obrázků.

Test zvládne administrovat prakticky kdokoli. Není potřeba nějaká zvláštní kvalifikace nebo složitý zácvik. Při poctivém provedení si celý test může zájemce provést sám.

Instrukce, průběh a skórování písemného záměrného Testu pojmenování obrázků a jejich vybavení (POBAV)

Nejdříve přehněte List pro vyšetřovaného na polovinu, jak je naznačeno čárkovanou čarou uprostřed listu.

1. část / Pojmenování obrázků

Administrace: Nejprve podejte instrukci. Teprve poté předložte pouze horní část listu s obrázky. Pojmenování obrázků není časově omezeno.

Důležité! Po dopsání posledního písemného pojmenování obrázku je potřeba List pro vyšetřovaného s obrázky okamžitě otočit, aby si vyšetřovaný znovu nemohl prohlížet obrázky.

Pokud vyšetřovaný při psaní zároveň jmenuje písemná pojmenování nahlas, požádejte ho, aby přestal. Je potřeba zachovat jednotné testování u všech osob a také zabránit zvýhodnění pomocí hlasitého vštěpování. Mělo by jít o písemnou zkoušku bez používání hlasitých slov.

Pokud na konci nejsou všechny obrázky pojmenovány, můžete podat neutrální otázku: „*Máte to hotové? Je to všechno?*“ Vyšetřovanému NEpomáhejte tím, že byste mu sami ukazovali ještě nepojmenované obrázky.

Instrukce: „*Za chvíli před sebou uvidíte 20 obrázků.*“ (Obrázky přitom NEukazujte.) „*Pod každý obrázek napíšete jeho název jedním slovem.*“ (pauza) „*Zároveň se snažte si každý obrázek zapamatovat. Později budete psát zpaměti názvy obrázků, které jste si zapamatoval/a.*“

2. část / Vybavení písemného pojmenování obrázků za 1 minutu

Administrace: Po dopsání písemného pojmenování posledního obrázku rychle otočte List pro vyšetřovaného přeložený v polovině. Vyšetřovaný vidí pouze dolní část BEZ OBRÁZKŮ. Odměřujte na stopkách 1 minutu. Podle aktuální situace je možné ukončit test dříve dohodou s vyšetřovanou osobou. „*Pokud se Vám již nedaří vzpomenout si na další obrázky, můžete skončit.*“

Instrukce: „*Nyní napište do této tabulky co NEJRYCHLEJI (pauza) co NEJVÍCE (pauza) názvů obrázků v LIBOVOLNÉM pořadí. Máte na to jednu minutu. Na pořadí obrázků tedy nezáleží. Je to jasné? Můžeme začít? Ted!*“ Začnete měřit čas a ukončíme testování po jedné minutě. Po jedné minutě můžete ukončit testování slovy: „*Nyní test vyhodnotím.*“

Hned po vyšetření snadno a rychle vyhodnotíme test podle následujícího návodu.

Vyhodnocení testu pobav

1. část / Pojmenování obrázků

Hodnotíte podle **počtu CHYB** v pojmenování, které mohou být dvojího typu: 1) špatně pojmenované nebo 2) vůbec nepojmenované obrázky. Tyto chyby si můžete označit zakroužkováním čísla obrázku.

Správnost písemného pojmenování obrázků posuzujete přísně, protože se jedná o velmi jednoduchý úkol. Písemné pojmenování musí být přesné. Mezi **chyby** patří špatný, zkomolený nebo nadřazený pojem. Použití špatného písemného pojmenování znamená tzv. sémantickou parafazii (zebra – žirafa, lev – tygr, česnek – cibule aj.). V písemném pojmenování nesmí být zkomoleniny nebo chybějící písmenka (např. kuřic místo kukuřice, nosonožec místo nosorožec nebo uch místo ucho), tedy tzv. grafemická parafazie. Chybou je také použití nadřazeného pojmu (např. oblečení místo košile nebo pečivo místo preclík).

Tab. Správná a chybná pojmenování v testu POBAV pro verzi A; tabulka odpovídá instrukcím v záznamovém formuláři. Pokud se přesně dodržují instrukce ve formuláři, není třeba tabulku používat. Tabulka však poskytuje názornější přehled.

	Obrázky sady 1		OK	KO
	Správný název		Přípustný, uznatelný název	Příklady chybných názvů
1	Ježek			krtek, jehelník, bodliny
2	Kalhoty	džíny, manžestráky, pantalony		nohavice
3	Velbloud	dromedár, jednohrbý velbloud		lama, slon
4	Ucho	boltec, ušní boltec		
5	Želva			krunýř
6	Ponožka			ponožky, punčocha, podkolenka, chodidlo, noha, bota
7	Lev	lviče		pes, tygr, vlk
8	Česnek			cibule, lilie, makovice, stroužek
9	Klokan	klokanice		skokan, zajíc, liška, vačnatce
10	Ananas			ovoce, citrus, kokos, kaktus
11	Hroch	hrošík		prase, divoček, nosorožec, zubr, buvol, vepř
12	Kukuřice	kukuřičný klas		klas, lusk, ryba
13	Netopýr			upír, motýl, mýra, výr
14	Kaktus			bodlák, květina, tmovník, květináč, rostlina s pichlými
15	Labuť			husa, kachna
16	Pila	pilka		
17	Zebra			žirafa, kůň, koník, osel, mezek, koza
18	Košile			sako, bunda, kabát, oblek, šaty, kalhoty, halenka, blůza, pulovr, uniforma
19	Slepice			kohout, kuře, holub
20	Strom	listnatý strom, lípa, dub, buk, jasan, javor, jablonoň		smrk, list

Jako **správná** písemná pojmenování počítáte také zdvojnásobky, synonyma nebo podobná písemná pojmenování (např. dromedár, slepička, boltec). Podřazená písemná pojmenování hodnotíte jako správné pojmy (např. džiny místo kalhoty, výr místo sova, lípa místo stromu).

Správná písemná pojmenování obrázků jsou: 1. ježek, 2. kalhoty, 3. velbloud, 4. ucho, 5. želva, 6. ponožka, 7. lev, 8. česnek, 9. klokan, 10. ananas, 11. hroch, 12. kukuřice, 13. netopýr, 14. kaktus, 15. labuť, 16. pila, 17. zebra, 18. košile, 19. slepice, 20. strom.

Kromě správných písemných pojmenování tolerujete také výrazy: džiny, manžestráky, pantalony, dromedár, jednohrbý velbloud, boltec, ušní boltec, ponožky, lviče, klokanice, hrošík, kukuřičný klas, turkyň (kukuřice), pilka, listnatý strom, lípa, dub, buk, jasan, javor, jablonoň, ev. další druhy odpovídající nakreslenému stromu. Ostatní písemná pojmenování jsou chybná.

Většina starších osob by měla udělat **chybu v pojmenování nejvýše jednoho obrázku**.

Obrázky jsme vybírali podle pečlivého dlouholetého výzkumu (Bartoš 2013). V něm jsme se snažili najít obrázky pokud možno jednoznačně pojmenovatelné jedním slovem. Některé obrázky mají opravdu jedinečné písemné pojmenování (např. ježek, jahoda, palma). U dalších jsme museli slevit a nastavit alespoň 90% shodu pojmenování se zamýšleným pojmem v normální seniorské populaci, abychom měli k dispozici větší počet obrázků pro různé účely testování (např. preclík, česnek, zebra).

V následující tabulce – viz výše – uvádíme správná a přípustná písemná pojmenování na rozdíl od příkladů chybného pojmenování.

Tabulka vznikla pečlivou analýzou písemného pojmenování obrázků od 550 osob (320 starších osob běžné populace a 230 pacientů s Alzheimerovou nemocí).

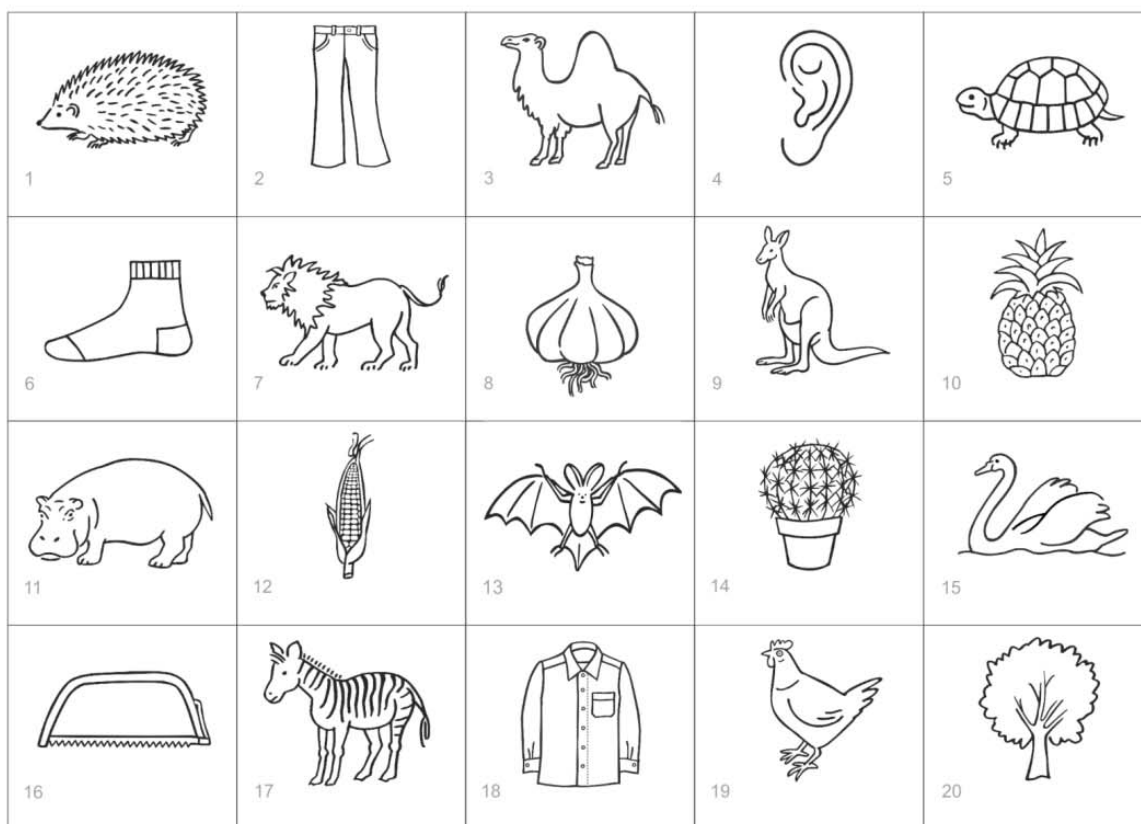
2. část / Vybavení obrázků

Hodnotíte podle počtu **SPRÁVNĚ VYBAVENÝCH OBRÁZKŮ**. Nejdříve určíte počet chybných názvů. Tento počet odečtete od celkového počtu vybavených názvů obrázků. Vyřazujete **dvojí typ chyb ve vybavení**: 1) písemné pojmenování neexistujícího obrázku (konfabulace) a 2) opakující se výraz jednoho obrázku (počítá se jako jeden). Abyste nepřehlédli nějaký chybný písemný pojmenování, dobrou pomůckou je zapisovat si čísla obrázků vedle písemných pojmenování do záznamové tabulky. Snadno tak identifikujete konfabulace a pomůže vám to určit opakující se písemná opakování obrázků.

Jako **písemná pojmenování správně vybavených obrázků** uznáte špatně pojmenovaný obrázek (ohodnocený jako chyba v 1. části – pojmenování), který je ale stejným výrazem vybavený. V této fázi už jde o zkoušku paměti, nikoli pojmenování. Tedy např. pokud vyšetřovaný pojmenuje špatně hrocha jako prase, ale pak ho zase vybaví jako prase, započteme ho jako správně vybavené písemné pojmenování obrázku. Podobně postupujete při zkomolení názvu. Pokud zkomolené slovo při pojmenování vysloví stejně jako při vybavení, započítáte ho jako správně vybavené slovo (nosorožec při pojmenování – nosorožec při vybavení). Nemůžete ho trestat za špatné pojmenování dvakrát, tj. i při vyšetření paměti. Za správně vybavený považujete tak název obrázku, který sice nebyl vůbec pojmenován, ale přesto byl vybaven (pojmenování a paměť s delší latencí).

Část vybavení je časově omezená jednou minutou, která se po analýzách jeví jako optimální. Většina starších osob by si měla vzpomenout na **6 a více správných písemných pojmenování obrázků**.

Test POBAV A

Zde přeložte na polovinu

Pořadí	Název obrázku ↓	Číslo obr.	Pořadí	Název obrázku ↓	Číslo obr.
1			11		
2			12		
3			13		
4			14		
5			15		
6			16		
7			17		
8			18		
9			19		
10			20		

Příjmení a jméno:

Dnešní datum:

Ročník:

1. **Pojmenované** (zapište počet obrázků):

- chybně: • vůbec:

počet CHYB v pojmenování celkem:

orientační norma ≤ 1

A) mezi chyby počítáme: špatný, zkomolený nebo nadřazený pojem (např. cibule, kabát, uch, kuřic, oblečení)

B) jako správné počítáme: také podobný název, zdvojnásobení nebo podřazený pojem (např. slepička, lípa)

2. **Vybavené** celkem:

A) ponechává se:

- pojmenovaný špatně a vybavený stejně nebo správně (např. prase – prase nebo prase – hroch)
- nepojmenovaný a přesto vybavený (např. 0 – hroch)

B) odečítá se:

- neexistující (konfabulace): –
- opakující se (počítá se jako jeden): –

počet SPRÁVNĚ vybavených obrázků (po odečtu chyb):

orientační norma ≥ 6